

30. 10. 2000

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Orgány činné v trestním řízení jsou povinny poskytnout přiměřenou lhůtu obhájci pro kontakt

Pokud tak neučiní a v rámci nepřiměřeně krátké lhůty provedou konkrétní úkon, pak se jedná o procesní postup non lege artis, kterým je významně porušeno právo obviněného na obhajobu

Orgány činné v trestním řízení jsou povinny poskytnout přiměřenou lhůtu obhájci pro kontakt s obviněným. Pokud tak neučiní a v rámci nepřiměřeně krátké lhůty provedou konkrétní úkon, pak se jedná o procesní postup non lege artis, kterým je významně porušeno právo obviněného na obhajobu a jehož důsledkem je neúčinnost takto provedeného důkazu a jeho nepoužitelnost v trestním řízení. (Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 11. 10. 2000 sp.zn. 4 Tz 209/2000)

Nejvyšší soud České republiky zamítl stížnost pro porušení zákona proti usnesení Krajského soudu v Ostravě, pobočka v Olomouci, ze dne 20. 4. 2000, sp. zn. 2 To 310/2000.

Z odůvodnění:

U Okresního soudu v Přerově podal státní zástupce Okresního státního zastupitelství v Přerově dne 20. 10. 1999 obžalobu na obviněné V. B. a P. B. pro trestný čin porušování domovní svobody podle § 238 odst. 1, odst. 2 tr. zák., jehož se měli dopustit tím, že dne 26. 6. 1999 kolem 21. 00 hod. v K., okres P., v ul. S. čp. 94, po požití alkoholických nápojů, bez pozvání vešli do bytu H. M., a zde slovně i fyzicky napadli jejího hosta T. O., jemuž V. B. nastríkal slzný plyn do obličeje, a když je H. M. vyzvala, aby její byt opustili, tak tam i přesto setrvali, po opětovné výzvě z bytu posléze odešel P. B. Obviněný V. B. byl obviněn také z trestného činu loupeže podle § 234 odst. 1 tr. zák., jehož se podle obžaloby měl dopustit tím, že dne 26. 6. 1999 kolem 21. 00 hod. v K., okres P., v ul. S. čp. 94, po předchozím incidentu řekl H. M., že jestli mu ihned nedá 100,- Kč, tak slzný plyn nastríká do očí také jí i jejím dětem, následně poté mu H. M. ze strachu, že svou vyhrůžku uskuteční, požadovanou částku vydala.

Usnesením ze dne 11. 2. 2000, sp. zn. 2T 280/99, rozhodl Okresní soud v Přerově v předmětné trestní věci tak, že ji podle § 188 odst. 1 písm. e) tr. ř. vrátil státnímu zástupci k došetření.

Proti usnesení podala včas stížnost státní zástupkyně Okresního státního zastupitelství v Přerově, která se domáhala zrušení napadeného usnesení s tím, aby věc byla vrácena Okresnímu soudu v Přerově, který by o ní znovu jednal a rozhodl ji. Z podnětu této stížnosti rozhodoval ve věci Krajský soud v Ostravě, pobočka v Olomouci, který stížnost usnesením ze dne 20. 4. 2000, sp. zn. 2 To 310/2000, podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. jako nedůvodnou zamítl.

Proti posledně citovanému usnesení Krajského soudu v Ostravě, pobočka v Olomouci, podal ministr spravedlnosti České republiky ve prospěch i neprospěch obou obviněných stížnost pro porušení zákona.

Vzhledem k tomu, že V. B. byl obviněn z trestného činu loupeže podle § 234 odst. 1 tr. zák., byly dány důvody nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 tr. ř., a proto obviněnému byla opatřením soudce

Okresního soudu v Přerově ze dne 20. 8. 1999, sp. zn. Nt 797/99 ustanovena obhájkyň JUDr. M. H. Ačkoliv ustanovená obhájkyň neoznámila, že se chce zúčastnit vyšetřovacích úkonů, vyšetřovatel ji přesto dne 26. 8. 1999 písemně vyrozuměl o konání výsledků obviněných B. a B., jakož i svědků M., M., O., O. a B. dne 2. 9. 1999 v době od 8.00 hod. do 12.00 hod. na útvaru vyšetřování Policie ČR v Kojetíně. Uvedený přípis JUDr. H. převzala podle doručenky dne 30. 8. 1999. Dne 1. 9. 1999 obhájkyň vyšetřovateli písemně sdělila, že je dne 2. 9. 1999 předvolána k jednání u soudu, požádala proto vyšetřovatele o sdělení nového termínu konání vyšetřovacích úkonů. Vyšetřovatel však vyšetřovací úkony, jež byly stanoveny na den 2. 9. 1999, provedl bez její přítomnosti.

Soudy obou stupňů přípis obhájkyň ze dne 1. 9. 1999 vyhodnotily nejen jako akt směřující k omluvě neúčasti u úkonů přípravného řízení, ale současně i jako žádost o vyrozumění o konání těchto úkonů. Skutečnost, že vyšetřovatel provedl dne 2. 9. 1999 výsledky obou obviněných a shora označených svědků, soud prvního stupně označil jako postup, kterým došlo k narušení práv obhajoby, jelikož nepřítomnost obhájkyň u těchto výsledků znamená, že takto opatřené důkazy nejsou pro další řízení použitelné. Z uvedeného důvodu soud prvního stupně předmětnou věc vrátil státnímu zástupci k došetření s tím, že bude třeba vyslechnout znovu oba obviněné i označené svědky.

Ministr spravedlnosti České republiky ve stížnosti pro porušení zákona s právními závěry obou soudů nesouhlasil, neboť obhájkyň byla vyšetřovatelem písemně vyrozuměna o konání vyšetřovacích úkonů, ač ve smyslu ustanovení § 165 odst. 2 tr. ř. vyšetřovateli neoznámila, že se vyšetřovacích úkonů chce zúčastnit, a tudíž vyšetřovatel povinnost vyrozumět ji o těchto úkonech neměl. Účast obhájce u vyšetřovacích úkonů je jeho právem, nikoli však jeho povinností. Nedostaví-li se obhájce k vyšetřovacímu úkonu, ač je o něm řádně a včas vyrozuměn, vyšetřovatel takový úkon provede bez účasti obhájce a učiní o tom poznámku do protokolu o úkonu. V případě výsledku obviněného V. B. vyšetřovatel do protokolu uvedl, že se JUDr. H. z účasti u výsledku omluvila, přičemž obviněný prohlásil, že s ustanovenou obhájkyň souhlasí, bere na vědomí její neúčast u výsledku a chce vypovídat i bez její přítomnosti. Postup vyšetřovatele byl proto zcela v souladu s trestním řádem.

Ministr spravedlnosti České republiky ve stížnosti pro porušení zákona rovněž uvedl, že nelze přisvědčit ani argumentaci obhájkyň, kterou převzaly soudy obou stupňů, že vyšetřovatel nedodržel třídní lhůtu k vyrozumění o konání vyšetřovacích úkonů. Podle názoru stěžovatele neměl vyšetřovatel jednak vůbec povinnost obhájkyň o konání vyšetřovacích úkonů vyrozumívát, a i kdyby tuto povinnost měl, ustanovení § 165 odst. 2 tr. ř. žádnou takovou lhůtu nestanoví. Pokud by zákonodárce považoval za nutné dodržení třídní lhůty pro přípravu obhájce na účast u vyšetřovacích úkonů, jistě by takovouto lhůtu v citovaném ustanovení výslovně uvedl, jako je tomu např. v ustanovení § 166 odst. 1 tr. ř. Pokud se tedy obhájkyň chtěla účastnit vyšetřovacích úkonů, které vyšetřovatel realizoval dne 2. 9. 1999, měla dostatečný prostor k tomu, aby si zajistila substituci, a bylo výlučně její věcí tuto substituci zabezpečit. Z tohoto pohledu je pak rozhodnutí obou soudů nutno hodnotit jako účelová, neboť ze strany vyšetřovatele nedošlo k žádnému procesně vadnému postupu.

Z uvedených důvodů tedy ministr spravedlnosti České republiky podal návrhu, aby Nejvyšší soud České republiky (dále jen Nejvyšší soud) vyslovil, že usnesením Krajského soudu v Ostravě, pobočka v Olomouci, ze dne 20. 4. 2000, sp. zn. 2 To 310/2000, byl ve prospěch i neprospěch obviněných V. B. a P. B. porušen zákon v ustanovení § 148 odst. 1, písm. c) tr. ř. a v řízení, které mu předcházelo, rovněž v ustanovení § 188 odst. 1 písm. e) tr. ř. Poté navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 269 odst. 2 tr. ř. zrušil usnesení Krajského soudu v Ostravě, pobočka v Olomouci, a věc podle § 270 odst. 1 tr. ř. tomuto soudu přikázal s tím, aby ji v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Z podnětu podané stížnosti pro porušení zákona Nejvyšší soud ve lhůtě uvedené v ustanovení § 272 tr. ř., podle § 267 odst. 1 tr. ř. přezkoumal správnost všech výroků napadeného rozhodnutí, jakož i řízení, jež mu předcházelo, a zjistil, že zákon porušen nebyl.

Z obsahu trestního spisu je zřejmé, že proti obviněnému V. B. a P. B. je konáno společné řízení podle ustanovení § 20 odst. 1 tr. ř., neboť z popisu skutku v obžalobě, jež je kvalifikován jako trestný čin

porušování domovní svobody podle § 238 odst. 1, odst. 2 tr. zák., je patrné, že se tohoto jednání měli obvinění dopustit ve spolupachatelství podle § 9 odst. 2 tr. zák. Vzhledem k tomu, že V. B. byl obviněn také z trestného činu loupeže podle § 234 odst. 1 tr. zák., vyvstaly již od okamžiku sdělení obvinění důvody nutné obhajoby podle § 36 odst. 3 tr. ř., neboť bylo konáno řízení o trestném činu, na který se stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let. Obviněnému B. bylo obvinění sděleno písemně dne 11. 8. 1999, jak je patrné z poštovní doručky. Obviněný byl řádně poučen o důvodech nutné obhajoby, a současně mu byla stanovena lhůta dvou dnů od doručení sdělení obvinění k tomu, aby si obhájce sám zvolil. Protože tak ve stanovené lhůtě neučinil, byla mu opatřením Okresního soudu v Přerově ze dne 20. 8. 1999, sp. zn. Nt 797/99, ustanovena obhájkyň JUDr. M. H. Ve spise není založeno žádné sdělení této obhájkyň, jímž by podle § 165 odst. 2 tr. ř. oznamovala vyšetřovateli, že se chce zúčastnit konkrétního, případně všech vyšetřovacích úkonů v uvedené trestní věci. Pokud pak vyšetřovatel zaslal této obhájkyňi vyrozumění o tom, že dne 2. 9. 1999 hodlá provádět vyšetřovací úkony, a to výsledky svědků H. M., M. B., T. O. a G. O., jakož i výsledky obviněného P. B., neměl pro tento procesní postup zákonný podklad.

Je třeba se ztotožnit s argumentací stížnosti pro porušení zákona v té části, pokud tvrdí, že závěry okresního i krajského soudu o nutnosti opakovat výsledky shora uvedených svědků a obviněného B. jsou vadné. Soudy obou stupňů zastávají názor, že písemná omluva obhájkyň ze dne 1. 9. 1999, že se nebude moci z časových a pracovních důvodů vyšetřovacích úkonů, o nichž byla vyrozuměna, zúčastnit, a žádá o stanovení termínu nového, je nejen omluvou neúčasti u oněch úkonů dne 2. 9. 1999, ale současně žádostí o vyrozumívání o takovýchto úkonech ve smyslu § 165 odst. 2 tr. ř. S tímto názorem se však Nejvyšší soud neztotožňuje. Z doslovného znění citovaného ustanovení je zřejmé, že obhájce musí vyšetřovateli oznámit, že se chce účastnit vyšetřovacího úkonu. Z logického a doslovného výkladu tohoto ustanovení pak plyne, že obhájce učiní oznámení, zřejmě písemnou formou, z něhož musí být jednoznačně patrné, kterých úkonů se chce osobně zúčastnit, případně v jakém rozsahu chce být o vyšetřovacích úkonech vyrozumíván, aby tak vyšetřovatel mohl na takovýto požadavek reagovat včasným a řádně učiněným vyrozuměním. Nutnost takto jednoznačně specifikovaného požadavku vylučuje možná nedorozumění, která by v tomto směru mohla nastat. V konkrétním případě je zřejmé, že písemné vyjádření - omluva - obhájkyň, je její reakcí na již citované, vadné učiněné sdělení vyšetřovatele, nelze však z toho dovodit, že by obhájkyň učinila oznámení ve smyslu § 165 odst. 2 tr. ř. s onou specifikací rozsahu úkonů, o nichž chce být vyrozumívána, jak je podrobně rozvedeno výše. Pokud tedy vyšetřovatel provedl výsledky svědků a obviněného P. B. dne 2. 9. 1999, aniž by byla obhájkyň těmto úkonům přítomna, nejde o porušení práva na obhajobu, jak dovozují soudy obou stupňů, naopak jde o důkazy, jež byly pořízeny způsobem konvenujícím trestnímu řádu, a jsou pro další řízení důkazy validními.

Tyto závěry však nelze vztáhnout na výsledky obviněného V. B., jemuž byla JUDr. H. ustanovena obhájkyň. Obviněný B. je stíhán m. j. i pro závažný trestný čin, za který nutno trestný čin loupeže podle § 234 odst. 1 tr. zák. považovat, a to především s ohledem na rozsah trestní sazby uvedeného zákonného ustanovení, která je od dvou do deseti let. Závažnost uvedené okolnosti má ostatně svůj konkrétní výraz v ustanovení o nutné obhajobě podle § 36 odst. 3 tr. ř. Bylo by proti smyslu ústavního principu práva na obhajobu, jež je zaručeno Listinou základních práv a svobod (čl. 40 odst. 3), aby toto právo sice bylo deklarováno, prakticky však realizováno pouze formálně, a v konečných důsledcích vlastně obcházeno. Tento závěr podporuje zjištění, že obviněnému B. sice obhájkyň ustanovena byla, avšak o tomto faktu se obhájkyň sama dověděla až dne 31. 8. 1999, jak bylo Nejvyšším soudem ve veřejném zasedání zjištěno na základě předloženého listinného důkazu. Jak již bylo konstatováno, na den 2. 9. 1999 v 10.45 hod. vyšetřovatel stanovil výsledky obviněného B., takže obhájkyň měla za této situace k dispozici jeden den k tomu, aby se s obviněným kontaktovala a provedla všechny potřebné úkony směřující k řádnému výkonu práv a povinností obhájce podle § 41 tr. ř. Byť není trestním řádem pro takovéto vyrozumění stanovena jednoznačná procesní lhůta, je mimo pochybnost, že určitá přiměřená lhůta obhájci poskytnuta být musí, aby byl fakticky schopen kontaktu s obviněným, neboť jiný postup by byl jednak zcela proti smyslu institutu nutné obhajoby vůbec, a jednak proti faktickému uplatnění práva na obhajobu zvlášť. V tomto konkrétním případě,

kdy obhájkyňe sídlí v P., obviněný trvale bydlí v K., obhájkyňe nadto byla na den 2. 9. 1999 předvolána již dříve k jiným jednáním u soudu, jedná se o obvinění z trestného činu loupeže u obviněného, který absolvoval zvláštní školu, jde o kumulaci takových okolností, které vyžadovaly, aby obhájkyňi byla poskytnuta lhůta delší. Těchto skutečností si musel být vyšetřovatel vědom, a pokud přesto provedl dne 2. 9. 1999 výslech obviněného V. B. bez přítomnosti obhájkyňe, šlo o procesní postup non lege artis, jímž bylo významně porušeno právo obviněného na obhajobu, jehož důsledkem je neúčinnost takto provedeného důkazu a jeho nepoužitelnost v trestním řízení. Pokud tedy soudy prvního i druhého stupně spatřovaly vadu přípravného řízení i v této okolnosti, jsou v tomto směru jejich závěry správné, neboť tuto vadu nemohly vlastním procesním postupem napravit. Důvodně byla věc okresním soudem podle § 188 odst. 1 písm. e) tr. ř. vrácena do stadia přípravného řízení, a Krajský soud v Ostravě, pobočka v Olomouci, neporušil ustanovení § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř., pokud stížnost státního zástupce jako nedůvodnou zamítl.

Nejvyšší soud proto neshledal podanou stížnost pro porušení zákona důvodnou a zamítl ji podle § 268 odst. 1 tr. ř.